

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 14.

Tördagen den 20 April

1844.

Den närvarande tidens förhållande till christendomen och christendomens weten- skap, theologien.

Inträdessföreläsning.

Till följe af nådigt förordnande har jag under 3:ne academiska halfår hållit föreläsningar öfver den wetenskap, som framdeles skall sysfälla mig såsom professor. Hwad nytta jag derigenom tillskyndat mina åhörare, kan jag icke bedömma. Men hwad jag med lätthet kan afgöra är, att föreläsningarne varit mig sjelf till stor nytta. Jag lemnade sällan cathedern utan att för mig tillstå riktigheten af hwad någon gång sadas mig af en bland detta universitets mest berömde lärare: Föreläsningar äro studier icke mindre för den föreläsande än för åhörarne. De behöfwas och kunna gagnas fullt så wäl af den förre som af de senare. Gäller detta om föreläsningar i allmänhet, så gäller det kanske aldramest om dogmatiska föreläsningar. Det är wisserligen tillbörligt, ja det är nödwändigt, att dogmatikern, innan han uttalar sitt första ord till sina åhörare, är icke blott fast i den grundåstigt, som skall leda honom, utan och wäl bekant med alla de särffitheter, som han för sitt auditorium skall genomgå. Men härmed förblifwer det ej nog. Behandlar han sitt ämne med estertanka och kärlek, så finner han under sjelfwa dess utveckling så många anledning till sammanbindning, så många i hwarandra djupt ingripande leder, så många särffilta momenter, hwilka dels äro på wägen att erhålla och dels i en framtid förbida en fullständigare utbildning, med ett ord, han finner en sådan rikedom och i rikedomen ett sådant sammanhang, att han wid hwarje föreläsningens slut känner sig weta mera och weta bättre än han wisste wid föreläsningens början. Atminstone har detta varit min erfarenhet. Bemödandet att förklara

ämnen för andra, har gjort dem klarare för mig sjelf. Jag har fått sammanhang i mycket, som förut syntes mig enstaka. Jag har sett nödwändighet i åtskilligt, som förut syntes mig wilforligt. Jag har sett sanning, ja jag bör säga, jag har sett gudomlig sanning i sådant, som förut förefom mig wara blott menfligt. Till följe deraf hafwa dessa föreläsningar för mig varit mycket angenäma. De lida nu till sitt slut. De sista skulle just utkastas på papperet, när jag blef underrättad, att jag i en framtid som ordinarie lärare wid detta universitet skulle föreläsa dogmatik. Genom denna förbindelse tillhörde mig och den, att genom en inträdessföreläsning högtidligen emottaga och begynna min embetsförvaltning. Seende mig omkring efter ämne för en sådan min första föreläsning förefom det mig, som skulle det första af de föredrag, som jag redan war beredd att hålla, lämpligen kunna tjena till sammanbindning mellan dessa och den framtiden af mig fordrade. Hittills har jag haft ögat hufwudsakligen fäst på christendom och det wigtiga moment deraf, som kallas lära, och så widt mina krafter tillätit, har jag sökt utreda denna. Nästan aldrig har ögat blifwit wändt till företeelser, som ligga utom, ehuru bredwid christendomen. Wid slutet af föreläsningarne må en blick kastas äfwen på dessa företeelser, och det må wara mig tillåtet att dermed begynna en ny rad af offentliga föredrag. De utom christendomen liggande företeelserna angå mig dock, såsom dogmatiker och såsom inträdande professor i dogmatik, endast såwida, som de hafwa någon beröring med christendom och således äfwen stå i något förhållande till dennas wetenskap, theologien. Det är just om denna beröring och detta förhållande som jag utber mig att på denna stund få anställa några betraktelser. Jag anhåller om mina ärade åhörares wälwilliga uppmärksamhet för några ord om den närvarande tidens

förhållande till christendom och christendomens vetenskap, theologi.

Det är både wanligt och riktigt att jemföra en tid med en person, eller att låta den föreställas af en individ, således att i stället för en samleswande menstlighet omtala en menniska. Det mångfaldiga, det omskiftande i tiden, har nemligen sin motswarighet i något mångfaldigt och omskiftande hos individen. Allt hwad ett slägte eller en tid äger, det äger och individen, wäl i mindre mått, wäl i mindre utbildad och herrskande slegnad, men dock som ett rudiment, om hwars werkliga art man icke kan mistaga sig. Och hwad en tid saknar, det saknar den just derföre, att des individver swerhuswud sakna det. Det rudiment dertill, som hos en eller annan individ kan finnas, har ingen kraft, har ingen framgång, och derföre kommer det och att saknas hos tiden och slägtet. Till följe häraf gifwer oss kanske individens förhållande till christendom någon upplysning om tidens och slägtets.

Hwad nu det första beträffar, så anmärka wi genast hos den menstliga individen något, som wi för gäfwes söka hos hwarje annan i den synliga werlden. Det är personlighet, det är medvetandet och erkännandet af ett jag, det är den egenomslighet, som har sin grund i egen tanke och frihet. I fall för menniskan en makt skulle framstå, som wille omintetgöra denna personlighet, som wille qwäfwä tanken, som wille utwota friheten, så hade utan twiswel menniskan full rätt att betrakta denna makt som sin grundfiende, såsom den med hwilken fred wore omöjlig. Så widt alltså som christendomen wille gälla såsom en den menstliga individens wän, får den icke framträda såsom en makt af den nämnda bestaffenheten. Den får icke låta ett personlighetens utrotande eller underkufwande wara sitt huswudsysteme. Men dermed är ännu litet sagt. I sin personlighet har menniskan obestridligen en stor skatt; men hon har icke allt. Hurudan en menniska skulle wara, som blott ur sig sjelf utweklade sin personlighet, det kunna wi icke weta. Wi hafwa nemligen aldrig sett en sådan menniska och få sannolikt aldrig se den, så widt wi icke som en sådan wilja betrakta någon af de få, som utkastade från all gemenskap med menniskor haft jordens omedelbara alster till sin näring och djuren till sina läromästare, och sålunda icke saknat allt inflytande utifrån till personlighetens utbildning. I det wanliga förhållandet utöfwa tusenting ett dylligt inflytande, och kanske desto flere, ju rikare och fullständigare utbildningen skall blifwa. Det

är en fullkomligen falsk föreställning, att den personlighet, som skall blifwa den ädlaste, renaste och krasstigaste, får lemnas åt sig sjelf. Lemnad åt sig sjelf i detta ords fulla eller något när fulla bemärkelse, d. ä. saknande icke blott all befrämjande inwerkkan och ledning utan och alla tillfällen till pröfning och kamp, skall den förwildas och falla temligen nära tillsammans med den djuriska individualiteten. Wi weta huru det går med det tillfälligtwis i jorden nedfallna och för sig sjelf uppwerande sådeskornet. Wi weta och huru det går med en qwist af det förträffligaste fruktträd, som nedstides i jorden och sedan får, såsom det heter, sköta sig sjelf. Ingenera gifwer någonsin god frukt. Icke heller gifwer en menniska god frukt, som, i den mån sådant är möjligt — i absolut mening är det icke möjligt för någon — får sköta sig sjelf. Personen måste upprätthållas och stödas och lebas af wälwilliga makter, om den skall blifwa en god, en stark personlighet. Dessa makter hafwa åter sjelfwe behof af stöd, af ledning. De äro något, derigenom att de äro tillsammans, att de werka tillsammans, att de emottaga och att de utöfwa inwerkkan. Ensamme, hwar och en för sig, äro de ett intet, liksom menniskan, för sig, skulle wara ett intet. Och ju mera menniskan märker detta, ju mera hon inser både sin egen relativitet och relativiteten af allt det, som omgifwer henne, desto mera bortwänder hon sig från allt detta, och desto ifrigare söker hon för sin personlighet ett stöd och en ledare, som kan stödsja och leda utan att åter sjelf behöfwa stöd och ledning, som är det absolut tillförlitliga stödet, som är den absolut säkre ledaren, som har skatter af kraft och insigt och glädje, hwilka aldrig tryta. Om wi säga, att menniskan sinner detta hos Gud, så säga wi wisseligen något riktigt. Men den oändlige står dock allt för högt öfwer den ändliga menniskan. Till ljuset, i hwilket han bor, kommer ingen. Och dit wilja dock alla komma. Dit sträfwa alla. Och just för att komma dit, se menniskorna sig omkring efter en fullt tillförlitlig ledare — på jorden. Just för sträfandet till himlen behöfwa de en alldeles tillfyllestgörande hjelp af deras egen art. Detta behof uttrycker den enskilda menniskans förhållande till christendomen. Hon framträder i werlden såsom utrustad med herrliga gäfwor. Hon står der såsom en individ, hwilken har anlag att blifwa en person, hwilken till och med har begynt att blifwa en person, men hwilken dock icke är det, åtminstone icke är det tillfyllest, så länge hon

icke för sig ser närvarande en makt, hwilken med säkerhet kan föra henne genom ändligheten och förgängelsen till rymder, i hwilka endast renhet och helighet bor. Och hon finner denna makt i samma mån, som hon tillagnar sig christendom. I samma mån som Kristus, den på en gång gudomlige och menflige, blifwer hennes stöd och kraft, har hon för sin personlighet det stöd och den kraft, som på en gång af henne kan emottagas och för henne gör tillfyllest. Den gör tillfyllest, ty den är gudomlig, hwilket icke kan sägas om de öfriga stöden. Den kan emottagas, ty den är tillfika menflig eller med vår natur likartad. Finnes och emottages den, så är den enskiltes personlighet räddad. Finnes den icke så är den förlorad. Den enskiltet syftar till det högsta, men kan icke nå det högsta: Han will förenas med Gud, men finner klyften vara öfverstiglig. Han will vara försonad med Gud, men saknar hos sig sjelf den försonande kraften. Då omfattar han i sitt behof, i sitt af inga menfliga medel eller krafter tillfredsställda behof, werldsförsonaren, och christendom blifwer hans försoning, liksom Kristus är werldens.

Männe släktets, männe tidens och männe särskilt den närvarande tidens förhållande till christendom är ett annat än individens? Männe det är ett annat än ett förhållande af behof, af försoningsbehof? Är hwad wi sagt om individen riktigt, så måste det också gälla om släktet. Kan individen icke försona sig sjelf, icke af egen kraft öfverstiga det swalg, som åtskiljer honom från Gud, så kan det icke heller släktet. Swalget blifwer endast ännu mera synbart, då dess ena brädd intages af millioner millioner, men den andra är tom. Och släktet bildar tiden. Är det i tiden lesiwande släktet oförsonadt med Gud, så är det också tiden sjelf. Och har släktet för sin försoning behof af christendom, så har det också tiden. Att vår tid har detta behof i alldeles lika så rågadtt mått, som någon annan tid haft det, kan näppeligen undgå den uppmärksamme betraktaren.

Man talar med rätta åtskilligt godt om vår tid. Således berömmar man med rätta dess framsteg i all teknisk färdighet, i alla de stickligheter, genom hwilka materiella behof kunna afhjelpas och timmelig trefnad och belåtenhet winnas. Dnekligen äro dessa framsteg mycket stora och tiden har all rätt att därför fordra sitt pris. Dock lesiwer menniskan icke blott af bröd. Bredewid brödet ställer man wisserligen ofta, liksom fordom i Rom, Circenses, skådespel, förlustelser, joller. Icke heller detta werldsbehof är allt. Äfwen hos den

bäst födde och förlustade wisar sig esomoftast en hunger, som allt hans öfwerflöd och alla hans lustbarheter icke kunna släcka. Och äfwen om de kunde det, om brödet t. e. gjorde tillfyllest, äges wäl det af alla? Är i vår ekonomiska tid skillnaden mellan de brödagande och de brödsaknande mindre än den någonsin varit. Att förskaffa alla bröd, är wisserligen icke det största problemet, men det är dock ett mycket stort. Har vår tid löst det? Eller har den wäl ens närmast sig lösningen? Wi weta huru statsmännen beswara den sista frågan och huru den alltjemt ger dem öfode bekymmer. Så länge detta är förhållandet, må man icke alltför mycket förhäfwa sig öfwer framstegen i teknologi och ekonomi, må man icke allt för högt berömma sig af förmågan att tillfridsställa materiella behof, hwilken förmåga liksom ofta wäcker som den stillar dylika behof, och sålunda förorsakar tiden liksom mycken hunger som mätthet. Är denna hunger liksom frätande nu som någonsin — och de fleste anse den med rätta till och med för ännu starkare än någonsin — så äga wi skäl nog att icke anse allt behof som släckt eller tidens bryggnings- och brödbakningskonst vara den fullt tillfridsställande konsten. — Widare anmärker man framstegen i borgerligt sträfswande. Det borgerliga samhällets angelägenheter besörjas icke efter godtycke, utan efter lag. Och för lagens stiftande anlitas de bästa krafter. Förnuft och historia, estertänka och erfarenhet gå hand i hand och åstadkomma på många ställen de herrligaste stiftelser. Och wid lagens tillämpande råder också förstånd och samwetsgrannhet. Och brista de någorstädes, så försummar man icke att söka rättelse. För rättelses winnande äro tillräckligt många krafter satta i werksamhet. Den ena myndigheten har uppsigt öfwer den andra, den ena personen skall hålla den andra till lydriad och ordning. Och hwad som skall vara det wigtigaste: intresset för det borgerliga samhällets angelägenheter har bemäktigat sig alla. Alla hafwa mer eller mindre wett i statens angelägenheter, alla kunna åtminstone med ett godt råd, de fleste äfwen med ett handtag bidra till dess förkofran. Och hwad de sålunda kunna, det underlåta de icke att försöka. Att dömma efter de många hjälparne bör det i våra dagar icke vara swårt att styra land och riken. Mot allt detta, som wäl med skäl anses för godt, affsticker på ett besynnerligt sätt, en temligen allmän politisk obelåtenhet. Der alla styra, will man att få skola göra det: man klagat öfwer mångwäldets förwirring och orättfärdighet. Der så styra,

der kännas tyranni vara tryckande, der förnärmas folk-rätt, der eftersträfwas folkfrihet. I allmänhet är man icke rätt nöjd med någon styrelse, utom med sin egen. Man wet förmycket godt — om sig sjelf nemligen — för att vara nöjd med någon annan. Den stora wisheten har bortträngt lydnad och undergifvenhet. Man har intet skäl att finna sig i det närwarande, när man sjelf kan göra allting bättre. Emedlertid will under denna oförmåga att underkasta sig det närwarande, och detta oafslätliga sträfswande att få allting bättre, ingen ro insinna sig. Den synes i stället allt mer aflägsna sig. Hwarthän wi kasta våra ögon, finna wi misbelåtenhet och gäsning, på många ställen äfwen storm och owäder. Dastadt fred är den lösen som tidehwarf-wet högt uttalar, finna wi dock i des hjerta ingen fred, och wi kunna icke säga, att des onekligt mycket stora framsteg i politiskt wett och statsborgerlig, för att ej säga werldsborgerlig werksamhet, mycket bidragit eller synas kunna mycket bidraga till winnande af den försoning, som för menskligheten i allmänhet och den närwarande tiden i synnerhet är tillfyllestgörande. — Äfwen den moraliska fullkomlighet beskrifwes, i hwilken tiden skall besinna sig. Nästan en hwar gör anspråk på att vara hwad man kallar en hederlig man. Attkomlig för lagen will ingen besinnas. Och äfwen de enskilda dygderna fostras. Huslighet sökes, familj-wäl eftersträfwas, nykterhet utbreddes, råhet och wildhet aflysas. Hwem ser icke häri något godt, något mycket herrligt, och hwem önskar icke af hjertat des ytterligare förkofran? Men hwem kan derwid förbise, att detta ännu icke är nog, på långt när icke är allt? Sitter icke mycket ofta bakom hedern stoltheten, bakom den sjenbara laglydnaden egenwilligheten och frånglet, bakom de husliga dygderna egennyttan och sjelfwissheten, bakom den utwärtens sjuheten och renheten en sunnets smuts, hwars tillwano inga wällukter kunna fördölja? Innan allt detta, hwilket wäl döljer sig, men för en uppmärksam granskare omöjligen kan fördölja sig, af tidens moral blifwit aflägsnadt, kan denna icke sägas vara mensklighetens frälsning. — Antligen omtalar man tidens framsteg i wetande och konst, i erkännandet af sanning och skönhet. Och man omtalar dem med rätta. Stora ting äro uträttade, utan twiswel större än någonsin tillföre. De skola alltid utgöra tidens ära och med skäl äro de föremål för vårt deltagande och vår glädje. Wi wäga dock twisla, om tiden ens i dem har nog. Hwad först konsten beträffar, så kunna des alster, åtminstone i någon större

fullkomlighet, swärligen blifwa tillgängliga för många, och det är icke att wänta, att i stora och fattiga samhällen, sådana som nästan alla nu för tiden äro, bildning till skönhetens frambringande, eller åtminstone till des uppfattande och njutande, skall blifwa allmän. Och äfwen om den blefwe det, och äfwen hos dem, i hwilka den är det, männe den är nog, männe den gör tillfyllest? Det will icke så synas. Skönheten är mycket genom det den är, men den är det mesta genom det, hwartill den hänwisar. Till detta kan den dock blott hänwisa; den kan icke wisa det. Då menniskorna dock wilja se det, kunna de icke stanna wid skönheten, utan de måste gå längre för att finna hwad som för dem är behöfligt. — De måste gå till wisheten, heter det; de måste insinna sig i sanningens tempel; der är fred; der är försoning och salighet. På wägen dit är också vår tid i starkt antågande. Den har genomwandrat mången skum dal; den har öfverstigit månet brant fjell, och till sjelfwa templet, menar man, kunna icke så många steg återstå. Låtom of dock eftertänka, på hwilka olika sätt man söker nå det eftersträfswade målet. Några nedtränga djupt i ett förhandenwarande. Det är deras lust och glädje, och derföre må det också anses för deras kallelse och pligt, att genomforska alla des särskiltheter. Man beginge en stor orättwisa, om man sade, att ingenting uträttades genom detta forsande. Hwarje särskilthet, äfwen den minsta, noggrannt utrönt och klart framlagd för det menskliga ögat, är en i dagen frambragt skatt, är en de ljusa makternas eröfring från de mörka, är ett steg framåt på wägen till insigtens och sanningens tempel. Således antingen wi se naturforsaren sjsselfatt med undersökningen af det ringaste naturobject, eller språkforsaren med den ringaste glosa, eller mathematikern med en på werkligheten alldeles inslytelselös calcul, eller historikern med ett factum, som saknar alla följder, så se wi män, som arbeta med sanning och för sanning, och som derföre äro berättigade till ofrymd aktning. Men wid allt detta arbete är dock ett att anmärka. Det kan icke genomhinna alla särskiltheterna. Äfwen inom det mindre område, som en arbetare kan hafwa walt sig, wisa sig alltid rester, återstå alltid incommensurabla bråk, som wälla den tänkande några bekymmer. Och finnas inga sådana, är allt inom det inskränkt område utjemnadt, så lemnar det genomförda arbetet dock ingen full tillfredsställelse. Det som är gjordt är ett ändligt werk; och intet sådant, äfwen det största, gör för menniskan till-

spillest. Ett annat ligger nemligen alltid bredwid, som tager hennes tankar och krafter i anspråk. Hon finner, att hon blott har *begynt*, att hon måste gå *widare*, att mot tio steg, som äro tagna, tusende återstå, hwilkas tagande beror på en owis framtid. Med ett ord, så mycken glädje och tillfredsställelse det gjorda och det som göres skänker både henne sjelf och de henne omgifwande, så skänker det dock icke full tillfredsställelse, så gifwer det dock icke full försoning. — Andra wälja en annan wäg. Inseende att de icke från enskilt hetererna kunna komma till det hela, till oändligheten, söka de att genast bemäktiga sig denna och att derigenom förstå enskilt hetererna. Härwid försökes åter ett dubbelt försfarande. Antingen ser man i det hela, i oändligheten ett bortom särskilt hetererna liggande, ett på andra sidan beläget, till hwilket man genom ett mer eller mindre äfwentyrligt språng, eller äfwen genom en flygt will skaffa sig wäg, eller ock ser man i särskilt hetererna det hela, i delarne och fragmenterna oändligheten, försmår således allt på den andra sidan och fasthåller sig obewekligt på denna. Det hör icke hit att skilja mellan dessa båda sätt att gå till wäga; den som här talar, har icke heller dertill förmåga. Men något synes honom vara uppenbart, hwilket det må tillåtas honom att här framlägga. Finnes det förnämnda försarandet kunna bäst försvaras, så har alltid det omnämnda språnget, den tillkännagifna transcendenten, sin betänklighet. Just dertill att den är ett språng, en transcendent, blifwer den aldrig fullt förklarad eller försvarad. Och blifwer den icke detta, så gifwer icke heller försarandet full tillfredsställelse och är icke i alla hänseenden *nog* för människan. Inslår man åter den andra wägen, åtnöjer man sig med immanensen, och förnekas modigt allt på andra sidan, så besinner man sig wiserligen på en fastare botten, och för fortkomsten behöfves kanske icke något språng, än mindre någon flygt. Men man kommer också icke långt ifrån stället; man är sjetträd af den materia man sjelf tillhör; man är icke berättigad att omtala några framsteg i detta ords fulla och egentliga betydelse. Man besinner sig något när på samma punkt, der den första med oss lika beskaffade människa, som hade förmåga till någon estertanka, befann sig. Och detta är åter icke *nog*. Detta beröfwar oss åter den rätta tillfredsställelsen. Hwilket också erkännes bland många af dem, som följa det antyddade försarandet; hwarföre de ock med ord söka rädda det, som de i *sjelfwa* werket gifwit förloradt, hwarföre de både yrka och förneka ett

på andra sidan, och när man förhåller dem betänkligheten af des yrkande anmärka, att de just icke så helt och hållit medgifwit des tillwaro, men, när man wisar dem, att des förnekande har sina stora betänkligheter, påstå sig just hafwa yrkat detsamma. Andra gå mera följdriktigt, öppet och modigt sin wäg; men att de stanna i en materialism, som redan är gammal, men som icke en gång för den äldsta werlden war tillfyllestgörande, och ännu mindre kan wara det för war, är tillräckligen bekant af det löpande decenniets historia.

Wi hafwa sett de förnämsta af de brunnar, wid hwilka den närwarande tiden försöker att släcka sin törst. Wi säga wiserligen icke, att i dem alldeles intet watten är att finna. Wi säga raka motsatsen. Wi säga, att de hafwa mycket watten och godt watten, och wi gå sålunda äfwen gerna sjelfwe med våra frukor till en eller annan af dessa brunnar. Men wi säga tillika, att de icke hafwa *nog* watten, att om tiden blott öfer ur dem, så skall den fortfara att törsta. Till hwilken brunn skall tiden då wända sig? Hwilken är bättre, hwilken är ymnigare, hwilken har watten *nog*? Wi känna blott en. Antingen har den Högste rentaf öfwergifwit sin mensklighet, och i affeende på den icke welat annat, än att den skulle trefwa sig fram i den halfdager, som des egna rökande ljus kunna åstadkomma, eller har den skänkt densamma christendomen såsom en skatt, genom hwilken des wäsentliga behof kunna afhjelpas. Detta är således war mening både om all tids och särskilt om war tids förhållande till christendomen, att tiden är en tiggersta, ofta stolt och förnekande sitt behof, men icke desto mindre rätt nödställd, och att den har att hålla sig wid christendomens portar för att få den allmosa, som gör tillfyllest. Wid de andra portarna falla blott små smulor. Kommer till dem den rika wälsignelse, som nedgutes från christendomens fönster, så kan war tid med alla des barn, hwilka i behof äro så olika och dock så lika, få sin hunger släckt och sin oro stillad. Wi weta, att detta är ett hårdt ord för den sjelfskära tidens öron, men wi twefa dock icke att uttala det såsom ett sannt ord. För öfrigt mera önska än hoppas wi, att tiden skall erkänna des sanning och således söka hjelpen der denna är att finna. Men detta förwillar oss icke. Wi åtnöja oss med den mindre glädjen, att månget tidens barn besinnar hwad des frid tillhör och på det rätta stället söker sig friden.

Ör detta den närwarande tidens förhållande till christendomen, så finnes lätt des förhållande till theo-

logien, och särskilt till det stycke deraf, som kallas dogmatik. Theologien är icke annat än ett wetande om christendomen. Den är icke, hwad den någon gång gifwer sig ut för att wara, christendomen sjelf. Den har menfligt ursprung, då christendomen har gudomligt. Den står i jemnbredd med annat wetande, då christendomen icke står i jemnbredd med något. Likasom annat wetande fördjupar sig i ett för handen warande och söker genomforska detta, och framlägga detta i all dess egendomlighet för werlden, så fördjupar sig theologien i christendom, genomforskar den och söker framlägga den för werlden. Det är en stor förwillelse att anse theologien såsom en wetenskap, hwilken sjelf skapar sitt object eller framletar det ur den åt sig sjelf lemnade menniskoanden. Theologien leswer och rör sig i en werklighet, nemligen i christendomen. Den är således icke mindre concret än naturläran eller statsläran, eller hwilken lära om en werklighet som helst. Den som på det ena eller det andra sättet gör den till ett abstractum (Den sista tiden har wisat, att den på mer än ett sätt och oaktadt alla protestationer kan blifwa ett sådant), den förwillar sig i affeende på theologiens syfte. Och då theologiens föremål, christendomen, har det egna, att den utbildat sig, utom i åtskilligt annat, äfwen i en lära, så måste theologien i betydlig mån sysselfätta sig med denna. Så wida som den gör detta, heter den dogmatik. Om dogmatiken kan alldeles detsamma sägas, som nyss är sagt om theologien. Den är icke christendom, men den leswer i christendom. Den leswer således i en werklighet och icke i skuggor och abstractioner. Den har med annat wetande mycket analogt, och skiljer sig dock i mycket från annat wetande. Och såsom annat wetande har rätt till tidens aktning, så har det och theologien i allmänhet och dogmatiken isynnerhet. Skulle det wäl för tiden wara wigtigt att känna wertens och djurets art, att weta måttet på det mätbara och talet på det som kan räknas, att känna menniskan som individ och menniskan som medlem af ett samhälle, men owigtigt att känna christendomens art, owigtigt att känna den werld, som förrenar menniskan med den högsta? Wi sätta icke christendomens wetenskap, theologien, öfwer annat wetande, men wi sätta den i annat wetande, och wi säga att tiden till den har samma förhållande som till annan wetenskap, behöfwer den lika wäl som den behöfwer annan, och behöfwer den så mycket mera, som dess behof af christendom icke låter förneka eller nedtysta sig. Härmed hafwa wi icke sagt något, som gifwer

theologien rätt att förhäfwa sig. Wäl hafwa wi sagt, att hon sysselfätter sig med något, som för menniskan är det högsta och wigtigaste. Men långtifrån att detta skulle gifwa henne rätt till högmöd, är det snarare ägnadt att framfälla den största undergifwenhet. Och jemte undergifwenheten måste wi säga, att det bör framfälla den allwarligaste besinning. Det är wist sant, att det ämne, som sysselfätter theologien, alltid är ett och icke förändrar sig. Christendomen har icke mer än en kärna, en medelpunkt, en allt styrande och beherrskande sanning, Kristus, och han är till ewighet densamme, Gud och menniska i en person, den allt med Gud försonande. Det är och sant, att tiden något när alltid är densamma, nemligen den från Gud bortkomna, den försoning behöfwande. Men dertill är det sant, att denna tid temligen betydligt omwexlar sina skepnader. Wår är till utseendet en annan än den äldre, om den och i sitt innersta är densamma. Detta utseende saknar icke sin betydenhet. I någon mån måste christendomen derefter rätta sig, icke så, att den förändrar sitt eget wäsen, att den låter sig göra till något, som den icke är, eller bortlägger något som den i sitt wäsende är, utan så, att den af sina wändliga och outtömliga skatter framtager just det, som tiden behöfwer, och låter det tills widare wara oanwändt, som icke kan något uträtta. Och hwem skall gifwa underwisning hwilket detta är, om icke den besinning, som redan med christendomen står mycket wäl tillsammans, men ännu beständare erfordras af christendomens wetenskap, theologien? Der är fara wärdt, att om denna icke stigar sig efter tiden, ehuru ond tiden än må wara, om den icke är angelägen, att framlägga just de stycken af christendomen, som för tiden äro de mest behöfliga, som bäst kunna bota tidens skador, som åt tiden kunna gifwa den ro och försoning, hwilka just nu äro de mest erforderliga, så skall hon skada tiden, wara till hinder för christendomens framgående och bidra till sin egen förnedring. Af en så beskaffad besinningslös, och dersöre skadlig theologi hafwa wi både i äldre tider och i våra sett mången företeelse. Hade icke en sådan theologi funnits, så skulle det kanske hafwa lidit längre med tidens botande än det nu gjort, så skulle kanske den närwarande tiden, bättre än den nu förmår, kunna inse, att intet annat namn är under himmelen menniskorna gifwit, i hwilket de kunna salige warda, än Jesu Christi Nazareni namn.

Ewige Gud och Fader! Du som både är en Herre öfwer tiden och till tiden hafwer sändt christendo-

men, på det tiden skulle hafwa frid och ett oförgångligt wäsen, låt Ditt öga med wälbehag se ned till de tidens barn, som här utbedja sig Din frid! Håll våra fötter oförwillade på den wäg, som förer till fridens land! Ware Du lyktan på våra wägar, ljuset i våra arbeten, den ledande strålen i våra forskningar! Ware och Du när dem, som jemte oss sträfwa till samma mål, om och på stilda wägar! Gif Din nåd att målet hinnes icke blott af dem, som komma från ett wädersfreck, utan och af alla redlige wandrare! Håll färskilt Din hand utfräckt öfwer vårt urgamla älskade fädernesland! Bewara den Konung, som nyss uppfigit på sin faders thron! Skänk honom, om Dig så täckes, en hög ålderdom! Låt den blifwa wälsignelserik och ärofull, såsom den blef det för hans nyss bortgångne, af oss djupt saknade fader! Gif honom wisdom och kraft, mildhet och rättfärdighet att regera alla Sveriges inbyggare med wälsignelse och frid! Låt äfwen folket wara trogna undersåtare, goda medborgare, allwarliga och rättfärdiga christne! Se i barmhertighet till detta lärosäte! Låt styrande och styrde, underwifande och underwifte ledas af Din ande! Befrämja utvecklingen af all god kunskap, och befrämja framför allt utvecklingen af den kunskap, som håller oss förenade med Dig, som lärer oss att finna Dig, och som lärer oss att taga wara uppå den wi funnit hafwa!

H. R.

Notiser*):

Nytt om Sveriges journalistik i en tysk tidning: I den i Leipzig utkommande literära tidningen "Blätter f. litterarische Unterhaltung" s. d. 4 följ. Februari meddelas en uppsats om journalistiken i Sverige, uti hwilken, efter en inledning om den-

*) Efter wanligheten hade det nu varit på tiden att meddela literaturkrönikan för Mars månad. Men då numera, utom Swenskt Bibliographi, äfwen bokhandelsföreningens Literatur-Bulletin månadligen lemnar underrättelser om den nyaste swenska literaturen, och Gleerupska bokhandeln i omslagen till Studier Kritiker och Notiser quarialiter meddelar dylika uppgifter, att icke tala om den i Köpenhamn halfärligen utkommande "Skandinavisk Forlagscatalog;" så anser Ref. det wara genom dessa fyra organer så tillräckligt förordt för en lätt tillgänglig kännedom om swenska bokpressens alster, att en jemte förteckning derpå måste befinnas öfversköddig. Dersöre kommer nämnda literaturkrönika att hädanefter förswinna, hwarigenom ökad utrymme winnes för andra meddelanden ur den lärda werlden.

sammans föregående ställning alltifrån dess första begynnelse, en öfversigt af dess nuwarande utseende följer. Såsom de förnämsta publicisterna på oppositionsidan nämnas: Lars Hjerta, Sturmbeck (Hjertas medarbetare), Dahlmann, Blangi; på den konservativa (ministeriella) sidan: Wahlström och Angelsdorf, Afkels, Emmarl, Johansen. Derester uppräknas de förnämsta i Sverige utkommande politiska och andra periodiska skrifter med angifwande af enhvars egendomliga karakter. Stockholms tidningar omförmålas nära nog fullständigt och i allmänhet utan wäsendtliga mistag, likaså Göteborgs. Om hela den öfriga landsortspublicistiken lemnas endast följande tarstiga underrättelser:

I Upsala äro att märka: "Upsala Correspondent," en politisk och literär tidning af oppositionell färg; en teologisk tidskrift "Ecclesiastisk Tidskrift;" "Treja," en literaturtidning, och en jurnal för landtshushållning, sedan 1842; alla utkomma månadligen.

I Karlshamn: "Bermländska Tidningen," af blandadt innehåll, ett stockkonservativt blad.

Bland bladen i Lund utmärka sig framför alla: "Nytterswännernas Tidning" och "Tidsfrågor belysta från lärd ståndpunkt," ett politiskt och, såsom af sig sjelf förstås, äkta konservativt blad; utkommer hjerdedelsårsligt.

I Ströngnäs: "Samlaren," ett häftigt oppositionsblad.

I Sundswall: "Wahrheit und Scherz" ("Alfar och Skämt"), oppositionellt.

I Christianstad förtjenar att bemärkas: "Herr Lorenz," ett mycket qwickt, undersundom till och med-fantastiskt blad.

I Uddevalla: "Tro, Kärlek och Hopp," en teologisk tidskrift, widmakthåller sig redan sedan 1841, ehuru den föga läses och ännu mindre omtalas.

Utom de nämnda tidningarne utkomma derjemte i nästan hwarje stad ett dag- eller weckoblad, och i de förnämsta städerna en teologisk eller landtshushållnings tidning. Inalles hafwa wi *) i Sverige mer än 120 journaler, nemligen: politiska och lokalblad 68, teologiska tidskrifter 22, juridiska tidningar 2, rörande medicin och naturvetenskaperna 12, industri och landtshushållning 12, för sjöfart och bergsbruk 2, nyttighetsföreningar 2, literatur, kritik och historia 10**).

I Hamburger Correspondent yttras om Thorwaldsen: Thorwaldsen hör till de få konstnärer, hwilka efterlemnats en betydande förmögenhet. En egendomlighet hos denne store man war, att han, oaktadt han talade danska, tyska, italienska och franska, ej war fullkomligt mäktig något språk och under ett lifligt samtal talade en sällsam språkblandning, som wid den store mästarens älsfwärda, nästan barnliga karakter gjorde ett eget, wi skulle wilja säga, närt intyck. Särdeles umgicks Thor-

*) Skulle detta "wi" möjligen kunna antyda att uppsatsen kommit från swensk hand? Ref:s anm.

***) Jfr härmed den klassificering som förekommer i detta blad nr 9.

valdsen gerna med Tyfkar, hvilka han betraktade nästan såsom sina landsmän och hvilka woro säkra om ett vänligt emottagande hos honom. De tyska, så wäl som de danska och swenska konstnärerna samlade sig omkring honom i Rom såsom kring en patriark. Uppstod någon twist bland dessa konstnärer, så war han medlaren, som alltid sökte upprätthålla det goda förståndet sinsemellan de germaniska konstnärerna i Rom, i hvilket bemödade han undersöddes af sin wän, den 80-årige tyske målaren Reinhardt. I hela Rom war Thorwaldsen bekant under namn af Signor Alberto. Det romerska folket älskade honom för hans enkelhet och anspråkslöshet. Daktadt sin stora förmögenhet förde han icke på minsta sätt något stående lefnadsätt, och hans drägt i Rom, en grön rock, hwit hatt, gula Mantingsbyxor och blå strumpor, war stereotyp. De otaliga ordnar, han ägde, lågo kringströdda i hans rum i Rom bland konstverk af alla slag. Aldrig bar han någon orden; blott när han icke kunde underlåta, beqvämde han sig till att på några timmar bära en orden. I sina idéer war Thorwaldsen frifinnad, och när man bragte honom på wissa ämnen, som röra folket, så kunde den ärewörddige mästaren med det sköna af hwita lockar prydda hufwudet knappt finna ord, och ur hans klara blå ögon flammade entusiasm och en ädel själsfull glöd. Thorwaldsen föddes på hafwet och dog i teatern.

Samma blad berättar: Den polske emigranten Anton Walewski, som redan sedan flera år tillbaka i Paris sysselsätter sig med bearbetande af ett omfattande verk om den historiska utvecklingen af allianserna emellan Preussen och Polen, befinner sig nu i Berlin, för att söka tillstånd, att i derwarande geheime statsarkivet samla materialer för sitt historiska arbete. Han ämnar att för lika ändamål från Berlin begifwa sig till Köpenhamn och Stockholm, der han hufwudsakligen lofwar sig en stor stödd för sitt nämnda arbete, i det derstädes förefinnes polska statsarkivet, som Carl XII i sina krig med Polen lät förföra. Hr Walewski är för öfrigt ej att förwerla med den i Paris lefwande Grefve Walewski, hwilken såsom bekant är en naturlig son af Napoleon.

Konungen af Preussen skall stå i underhandling om köp af framl. Hertigens af Suser högt värdefulla och mer än 45000 band räknande bibliotek, som bland annat innehåller en ytterst fullständig samling af de sällsyntaste bibel-upplagor på alla språk. Den af Hertigens bibliotekarie författade katalog har blifwit Konungen tillsticad. I Hertigens testamente heter det, att biblioteket, om regeringen ej inom ett år efter hans död inföper det, skall offentlig förkytras. Dess auktionwärdet ansås, lågt uppskattadt, till 6000 £.

Från St. Petersburg skrives under d. 12 Mars: I följd af en nyligen utfärdad kejsarlig befallning, skall wid alla Finlands högre och lägre läroanstalter undervisningen i historia, geografi, statistik, förnämligen wid dessa wetenskapers tilläm-

pande på Ryssland, bestridas af infödda Ryssar, och ej, såsom hittills der war öfligt, af Finnar. Redan sedan längre tid gäller denna förordning i de tyska, äfwen som i de från det fornda Polen inforporerade guvernementer.

Lärare-personalen och föreläsningarne wid Helsingfors' Universitet under innevarande akademiska år. Ordinarie Professorer: I Theologiska Fakulteten: A. A. Laurell, Professor i Teol. Dogmatiken, föredrager publice ömfwis Symbolisk Teologi och Dogmatik; privatim Kristna Anthropologien. — S. O. Lillie, Prof. i Kirkehistorien, framställer publice kyrkans historia efter Konstantin den Stores tid; privatim Kristna dogmernas historia. — A. G. Borg, Prof. i Bibl. Exegesen, Teol. Fakultetens n. w. Dekanus, afhandlar publice Evangelisernas historiska trovärdighet, samt forsfätter tolkningen af de mindre Profeterna.* — (Professionen i Teologiska Moralén är ledig.) — I Juridiska Fakulteten: W. G. Lagus, Prof. i Finlands Allm. Lagfarenhet, läser publice öfwer Processlärnan.* — C. G. Ekelund, Prof. i Romerska och Rysska Lagfarenheten, åtnjuter tjenstledighet, för andra sig i nåder anförtrodda uppdrag. Föreläsningarne bestridas af Adjunkten Palmén. — J. J. Nordström, Prof. i Folk- och Stats-Rätten samt Nationalekonomien, förklarar publice de lagstadganden, hvilka angå Statsförvaltningen.* — I Medicinska Fakulteten: N. A. Ursin, Prof. i Anatomien och Fysiologien, Kollegii-Råd, är såsom Universitetets Rector befriad ifrån skyldigheten att hålla föreläsningar, hvilka bestridas af Adjunkten Söndersköld. — J. Almoni, Prof. i Theor. och Prakt. Medicinen, föredrager, sedan den återstående delen af Jatreusitologien blifwit absolwerad, werelwis Jatroteknik samt speciel Pathologi och Therapi, och forsfätter undervisningen i Medicinska Kliniken.* — E. S. Lönnroth, Prof. i Kirurgien och Barnförlossningskonsten, Fakultetens n. w. Dekanus, afhandlar werelwis den moderna Kirurgien samt, under Höstterminen Barnförlossningskonsten, och under Vårterminen läran om Ögon- och Öronsjukdomar; lemnar desutom undervisning wid sjukängarna å Kliniska Institutet. — I Filosofiska Fakulteten: S. G. Hällström, Prof. i Fysiken, föredrager Mekani.* — N. G. af Schultén, Prof. i Matematiken, forsfätter framställningen af grunderna i Differential-Kalkylen och meddelar, efter avslutandet häraf, undervisning i Integral-Kalkylens elementer.* — J. J. Tengström, Prof. i Theor. och Prakt. Filosofien, föredrager publice werelwis Logik och Psykologi; privatim Rätts-Philosofi. — J. G. Sjöström, Prof. i Rom. Wältaligheten och Skaldekonsten, läser publice Ciceros Academica och Horatii Ars Poëtica, privatim Taciti Agricola. — A. G. Sjöström, Prof. i Grekiska Literaturen, tolkar publice walda ställen ur Herodotus samt Aristofanes' komedi Molnen, och läser privatim öfwer Antiquiteterna. (Forts. o. slut n. g.)

*) Lämpar sina privata föreläsningar efter åhörarens önskan.

Nr 15 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 4 Maj.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1844.

